

Т.М. Чернякова, канд. екон. наук, Ю.І. Хуснулліна, студентка 4-го курсу
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, м Луганськ

Роль податкового планування в управлінні податками на підприємстві

У статті розглянуто науково-практичні підходи щодо визначення ролі податкового планування в системі управління податками та вдосконалення його організаційного, інформаційного та методичного забезпечення. Звернуто увагу на основні методи податкового планування та необхідність їх застосування з метою оптимізації податкових платежів.

податкові платежі, податкова політика, підприємство, мінімізація, оптимізація, податкове планування, методи, система, управління податками

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки визначення ролі податкового планування в управлінні податками на підприємстві є дуже актуальним, тому що рівень податкового навантаження має тенденцію до зростання. До того ж більшу частину економіки складає тіньовий сектор, в якому податкові платежі до бюджету не сплачуються. Тому особливого значення набуває впровадження в систему управління податками підприємства підсистеми податкового планування. Однак існує проблема недостатньої теоретичної та методологічної бази для впровадження методів податкового планування в практику, оскільки на даному етапі розвитку підприємницької діяльності жодне підприємство України не має відділу податкового планування або окремих спеціалістів у цій галузі.

Аналіз останніх досліджень підкреслює необхідність застосування методів податкового планування в управлінні податками на підприємствах. Важливі теоретичні та практичні аспекти податкового планування в наш час досліджувалися і висвітлювалися такими вітчизняними вченими як Я.М. Єріс, О. Замасло, А. Кізіма, А.І. Крисоватий та ін. Однак роль податкового потенціалу в системі управління податками на підприємстві залишається недостатньо визначеною.

Мета дослідження – визначення ролі податкового планування в управлінні податками на підприємствах та розробка інструментів податкового планування.

Виклад основного матеріалу. Можливість і необхідність податкового планування закладені в самому податковому законодавстві. Діюче українське законодавство містить в собі різні податкові режими для різних ситуацій, припускає різні методи для визначення податкової бази і пропонує платникам різні податкові пільги. Результати досліджень вітчизняних вчених [2, С.293] показали, що в результаті управління податками за допомогою податкового планування підприємство отримує наступну інформацію:

- рекомендовану структуру ведення бізнесу;
- оптимальну систему оподаткування (оптимізація оподаткування, мінімізація податкових зобов'язань);
- рекомендовану схему стосунків з діловими партнерами;
- спеціальні методи оптимізації податкових зобов'язань;
- рекомендації по веденню бухгалтерського і податкового обліку на підприємстві.

Податкове планування – це діяльність з розробки та практичного застосування схем, які дозволяють знизити податковий тиск, це методи і заходи, спрямовані на

збільшення коштів, які залишаються в розпорядженні підприємства після сплати належних податків [1, С.76]. При цьому податкове планування повинне спиратися не лише на аналіз поточного законодавства, а й на загальну принципову позицію фіскальних органів з питань оподаткування та перспективне законодавство для уникнення в майбутньому додаткових податкових витрат при ухваленні тих чи інших законів. На державному рівні роль податкового планування визначає аналіз надходження податків, тенденцій і факторів росту бази оподаткування і на цій підставі визначення обсягів податкових надходжень до бюджету. На макрорівні податкове планування грає роль інструменту управління податками та допомагає визначити реальні суми податкових платежів протягом бюджетного року з ціллю аналізу цієї інформації для подальшої оптимізації податкової політики підприємства.

Податкове планування доцільне завжди: і коли підприємство процвітає, і коли воно балансує на межі рентабельності або, що гірше, на грані банкрутства. При правильному підході поліпшення становища не повинно бути пов'язане з податковими порушеннями і їх наслідками.

Оскільки податкове планування є частиною фінансового планування, при його здійсненні підприємство звичайно керується основними принципами, виробленими практикою його реалізації: платити мінімум з належного; здійснювати сплату податку, як правило, в останній день установленого періоду; використовувати варіанти зниження оподаткованої бази в рамках цілісної й взаємозалежної системи оподаткування підприємств; використовувати пільгові режими оподаткування, передбачені законодавством; не допускати підвищеного оподаткування шляхом використання спеціальних облікових методів. У науковій літературі [1,2,3,4] склалися різні підходи до визначення мети податкового планування та поняття мінімізації і оптимізації податків.

На нашу думку метою податкового планування є вибір такого шляху, за якого податкові платежі були б мінімальними. Оскільки податкові платежі є однією зі статей витрат, то планування податків є складеним елементом загальної стратегії оптимізації витрат. Разом з тим, нарахування і сплата податків функціонально не пов'язані з виробництвом, податки у всіх випадках – це просте нарахування з доходів підприємця, якого він, природно, бажає уникнути. Цього можна домогтися двома шляхами:

- використовувати всі легальні можливості зниження своїх податкових платежів і перебудувати свою діяльність таким чином, щоб виникаючи при цьому податкові зобов'язання були мінімальними;

- використовувати нелегальні шляхи заниження податкових зобов'язань – намагаючись приховати свою діяльність і свої доходи від податкової влади, не зупиняючись перед перекручуванням податкової звітності і поданням помилкових даних про свої дії і доходи.

Перший легальний шлях називається запобіганням податків. Він може викликати невдоволення влади, але він знаходиться під захистом закону, хоча в деяких прикордонних випадках результат конфлікту з податковими органам не може бути прогнозований з повною впевненістю. Другий шлях пов'язаний з порушенням податкових законів і називається відхиленням від податків. До податкового планування він має відношення тільки в тих ситуаціях, коли платник податків під впливом тих чи інших обставин змушений порушувати закон, хоча усвідомлює наслідки цих порушень і готовий нести відповідальність. Також у податковому плануванні значну роль грають поняття мінімізації та оптимізації податків. Мінімізація податків – це процес, обов'язковими учасниками якого є платник податків і держава із властивими їй специфічними цілями, обумовленими інтересами, потребами й завданнями кожної із сторін. Податкова оптимізація – це зменшення розміру податкових зобов'язань за

допомогою цілеспрямованих правомірних дій платника податків, що включають повне використання всіх наданих законодавством пільг, податкових звільнень та інших законних прийомів і способів [4, С.53].

При управлінні податками на підставі податкового планування на перший план має виходити обґрунтування його принципів і методів, створення методології планування оподаткування підприємства.

Систему управління податками можна простежити на рис. 1.

Рисунок 1 – Місце підсистеми податкового планування в системі управління податками

Методами податкового планування є поточний податковий контроль, попередня податкова експертиза, варіаційно-порівняльний аналіз.

Поточний податковий контроль (короткострокове оперативне податкове планування) передбачає контроль за податковими платежами при періодичному складанні прогнозів їх зміг спостереження у відповідності з прогнозами реальних платежів податків за ті ж періоди. У випадку суттєвих розбіжностей між прогнозами і реальними платежами з'ясовують причини розбіжностей і розробляються пропозиції щодо їх усунення. Базою при застосуванні цього методу виступають нормативні податкові документи, обговорення даних питань податковою інспекцією, придбана література по податках.

Попередня податкова експертиза (середньострокове перспективне податкове планування) передбачає експертизу нових проектів і найважливіших управлінських рішень. Цей метод передбачає наявність на підприємстві ґрунтовної інформаційно-аналітичної бази: не лише тексти нормативних документів, а і коментарії до них провідних юристів і бухгалтерів, аудиторів, матеріалів державних органів, рішень судів

за податковими спорам матеріалів по податках з періодики, проектів податкового законодавства.

Варіаційно-порівняльний аналіз (довгострокове стратегічне податкове планування) передбачає аналіз нових проектів діяльності підприємства в цілому. У відповідності з цим методом проводиться порівняння різних варіантів діяльності підприємства з метою визначення їх податкової ефективності: на короткій період діяльності (при постійних значеннях податкових ставок) і на тривалі періоди (при різних варіантах очікуваних змін у законодавстві та ставках).

Наведені вище методи щодо податкового планування ґрунтуються, насамперед, на визначенні податкового планування як головної складової системи управління податками. Важливо розуміти, що при податковому плануванні не слід орієнтуватись лише на розміри ставок податків, платити які доведеться при виборі певної сфери діяльності. Ставки податків відіграють переважно другорядну роль: в іншому випадку західні підприємства віддавали б перевагу діяльності виключно в офшорних зонах. Вирішальними при виборі сфери застосування підприємницької діяльності є такі фактори, як близькість сировинних джерел, наявність кваліфікованого персоналу, якість транспортного сполучення, тощо.

Основою системи управління податками при застосуванні на підприємстві податкового планування, звичайно, є:

- інформаційне забезпечення – досконале знання і належне розуміння податкового законодавства;
- методичне забезпечення – найбільшу ефективність забезпечує послідовне та узгоджене використання різних методів податкового планування, які мають враховувати особливості діяльності підприємства і можуть бути розроблені тільки для кожного окремого платника податків;
- організаційне забезпечення – оптимізація або мінімізація податкових платежів.

Висновки. Таким чином, податкове планування на підприємстві являє собою комплексний інтеграційний процес, організація якого повинна базуватися на системному підході в управлінні податками, з використанням досягнень різних економічних та фінансових методів. Ми вважаємо, що система управління податками повинна базуватись на трьох підсистемах: податкове планування, податкове регулювання та податковий контроль. Оскільки податкове планування є частиною фінансового планування, тому слід визначити його складові: поточне, оперативне та стратегічне планування. Слід констатувати, що методологічно побудова підсистеми податкового планування повинна починатись з визначення стратегічних цілей підприємства у сфері оподаткування, з урахуванням загальних цілей розвитку бізнесу. Відповідно до поставлених стратегічних установок розраховуються показники, що дозволяють судити про досяжність і успішність нормативів, обраних як стратегічні орієнтири. Виходячи з цього, будується структура системного процесу податкового планування підприємства. На нашу думку, найбільш придатною для реалізації стратегічних цілей податкового планування є проектна структура управління податковими потоками, яка дозволяє об'єднати елементи організаційної структури та індивідуальний підхід при оптимізації податкового портфеля. Проектна структура вимагає застосування знань і навичок фахівців різного профілю – працівників фінансової, бухгалтерської, економічної, податкової служб самого підприємства. Успішність побудови підсистеми податкового планування не в останню чергу залежить від наявності налагодженого, раціонально організованого документообігу на підприємстві.

Отже, роль податкового планування в управлінні податками є головною, тому що податкове планування на підприємстві являє собою цілеспрямовану діяльність підприємства, орієнтовану на максимальне використання всіх нюансів існуючого законодавства з метою досягнення найвищого фінансового результату шляхом законної оптимізації господарської діяльності підприємства з точки зору її податкових наслідків, тобто податкове планування сприяє оптимізації податкового портфеля на підприємстві.

Список літератури

1. Єріс Л.М. Податкове планування як засіб збільшення фінансових ресурсів підприємств // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 2. – С.76-86.
2. Замасло О. Роль податкового планування у розробці стратегії розвитку підприємства // Формування ринкової економіки в Україні. Науковий збірник. Вип. 12 / Львівський національний університет імені Івана Франка; Центр ринкознавства «Інтереско». – Львів. 2003. – С.292-295.
3. Кізіма А.Я. Податкове планування у системі податкового менеджменту // Фінанси України. – 2003. – № 2. – С.33-38.
4. Крисоватий А.І. Податковий менеджмент: Навч. Посіб. / Крисоватий А.І., Кізіма А.Я.; Тернопільська академія народного господарства, Ін-т фінансів. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 304 с.
5. Чернякова Т.М. Формування економіко-організаційного процесу оподаткування підприємств України: Монографія. – Луганськ. – СНУ ім. В.Даля, 2003. – 188с.

В статье рассматриваются научно-практические подходы относительно определения роли налогового планирования в системе управления налогами и совершенствования его организационного, информационного и методического обеспечения. Обращено внимание на основные методы налогового планирования и необходимость их использования с целью оптимизации налоговых платежей.

In the article determined scientific-practical approaches is considered in relation to determination of role of the tax planning in control system and perfection of him by taxes, informative and methodical orgware. It is stressed to basic methods of the tax planning and necessity of their application with the purpose of optimization of tax payments.

УДК 657.471

Н.С. Шалімова, доц., канд. екон. наук

Кіровоградський національний технічний університет

Аналіз існуючої практики використання термінів «аудит», «аудитор» та її впливу на суспільну думку про аудит

В статті викладено результати дослідження порядку застосування термінів «аудит» та «аудитор» в діяльності органів державного управління та контролю, в нормативних та законодавчих документах України. Обґрунтована хибність практики вільного використання зазначених понять. Запропоновані заходи щодо виправлення такої ситуації з метою формування адекватної суспільної думки про аудит та аудиторську діяльність.

аудит, аудитор, аудиторська діяльність, завдання з надання впевненості

Становлення ринкової економіки, передача в приватну власність засобів виробництва, розвиток банківської, страхової справи та зростання інвестиційної активності призвели до появи такого зовсім нового для України виду підприємництва

© Н.С. Шалімова. 2008